

Overzicht van rechtspraak. Personenrecht (2009-2022) - Juridische
staat van de persoon: Woonplaats

Peer-reviewed author version

WUYTS, Tim (2023) Overzicht van rechtspraak. Personenrecht (2009-2022) -
Juridische staat van de persoon: Woonplaats. In: Tijdschrift voor privaatrecht, 2023
(4) , p. 1474 -1477.

Handle: <http://hdl.handle.net/1942/42828>

omstandigheden. Die persoon moet ook telkens van voornaam kunnen veranderen. In die optiek oordeelde de familierechtbank van Namen dat er aan het Grondwettelijk Hof geen nieuwe prejudiciële vraag gesteld hoeft te worden, maar integendeel alle modaliteiten die worden bepaald in artikel 135/1 §9 Oud BW *motu proprio* geweerd moeten worden, rekening houdende, enerzijds met het arrest van het Grondwettelijk Hof van 19 juni 2019, dat § 10 van artikel 62bis Oud BW heeft vernietigd en, anderzijds, met de inhoudelijke identiteit tussen deze bepaling en artikel 135/1 §9 Oud BW, dat momenteel van kracht is¹⁶⁴. De ambtenaar moet volgens de familierechtbank worden uitgenodigd om akte te nemen van het nieuwe verzoek tot geslachtsverandering alsof het een eerste verzoek betreft en om akte te nemen van het verzoek tot verandering van voornaam of voornamen.

HOOFDSTUK III. WOONPLAATS

door Tim WUYTS

42. Luidens artikel 102 Oud BW is de woonplaats van iedere Belg, wat betreft de uitoefening van zijn burgerlijke rechten, daar waar hij zijn hoofdverblijf heeft. Een verandering van woonplaats wordt teweeggebracht doordat men werkelijk gaat wonen in een andere plaats, met het voornemen om daar zijn hoofdverblijf te vestigen (art. 103 Oud BW). Het voornemen wordt bewezen door een uitdrukkelijke verklaring, gedaan zowel bij het gemeentebestuur van de plaats die men verlaat als bij dat van de plaats waarnaar men zijn woonplaats heeft overgebracht (art. 104 Oud BW). Bij gebrek aan een uitdrukkelijke verklaring wordt het bewijs van het voornemen afgeleid uit de omstandigheden (art. 105 Oud BW).

In het kader van een geschil over de toepassing van artikel 2, 4 MB 9 januari 2007¹⁶⁵, dat bepaalt dat een bewonerskaart enkel kan worden uitgereikt aan personen die hun hoofdverblijfplaats of domicilie hebben in de gemeente, zone of straat vermeld op de bewonerskaart, oordeelde het Hof van Cassatie op basis van artikel 102 Oud BW, artikel 3 lid 1 van de wet van 19 juli 1991¹⁶⁶ en artikel 1 lid 1 KB 16 juli 1992¹⁶⁷ dat bewoners die hun hoofdverblijfplaats hebben in een bepaalde gemeente en bewoners die daar hun hoofdverblijfplaats niet hebben, behoren tot objectief

¹⁶⁴ Famrb. Namen (afd. Namen) (2e k.) 21 december 2022, *JT* 2023, 141 noot Y. LELEU.

¹⁶⁵ MB 9 januari 2007 betreffende de gemeentelijke parkeerkaart, *BS* 24 januari 2007.

¹⁶⁶ Wet 19 juli 1991 betreffende de bevolkingsregisters, de identiteitskaarten, de vreemdelingenkaarten en de verblijfsdocumenten, *BS* 3 september 1991.

¹⁶⁷ KB 16 juli 1992 betreffende de bevolkingsregisters en het vreemdelingenregister, *BS* 15 augustus 1992.

onderscheiden categorieën¹⁶⁸. De rechter die oordeelt dat bewoners die hun hoofdverblijfplaats in de betrokken parkeerzone hebben en bewoners die daar hun hoofdverblijfplaats niet hebben, niet behoren tot objectief onderscheiden categorieën, verantwoordt zijn beslissing niet naar recht.

Uit artikel 102 Oud BW volgt tevens dat particulieren niet zelf kunnen beslissen of ze al dan niet ergens een domicilie nemen. Luidens artikel 16 §1 KB 16 juli 1992 betreffende de bevolkingsregisters en het vreemdelingenregister¹⁶⁹ is de hoofdverblijfplaats gebaseerd op een feitelijke situatie, dat wil zeggen de vaststelling van een effectief verblijf in een gemeente gedurende het grootste deel van het jaar. Deze vaststelling gebeurt op basis van verschillende elementen, aldus het arbeidshof van Brussel, met name de plaats waarheen de betrokkene gaat na zijn beroepsbezigheden, de plaats waar de kinderen naar school gaan, de arbeidsplaats, de plaats van het energieverbruik en de telefoonkosten, het gewone verblijf van de echtgenoot of van andere leden van het huishouden. Overeenkomstig artikel 9 van voornoemd KB worden de personen die nalaten zich in te schrijven in het bevolkingsregister, na een ingebrekestelling ambtshalve ingeschreven in het bevolkingsregister op de plaats waar zij hun werkelijk verblijf hebben¹⁷⁰.

Soms leiden de verwijzingsregels van het IPR tot de toepassing van het Belgische recht, bijvoorbeeld in het kader van een erfrechtelijk geschil. Zo bepaalt artikel 7 van het Belgisch-Franse Verdrag van 8 juli 1899 dat de rechter van de plaats waar de nalatenschap is opge gevallen exclusief bevoegd is voor alle erfrechtelijke geschillen, van vereffening tot verdeling. Luidens artikel 110 Oud BW is dit de laatste woonplaats van de overledene, die wordt bepaald door de *lex fori*. *In casu* moet dit worden bepaald volgens artikel 102 Oud BW, dat verwijst naar het hoofdverblijf. Het hoofdverblijf hangt af van feitelijke elementen, die worden overgelaten aan de soevereine beoordeling van de feitenrechter. *In casu* oordeelde het hof van beroep van Bergen dat deze feitelijke, maar ook gewilde woonplaats wel degelijk gelegen was in België, waar de overledene met name sociale zekerheid genoot en medisch opgevolgd werd, zijn beroepsloopbaan had doorlopen, werd geacht zijn fiscale woonplaats te hebben en verbleef met zijn echtgenote¹⁷¹.

43. Het civielrechtelijke woonplaatsbegrip moet goed onderscheiden worden van het woonplaatsbegrip gehanteerd in andere materies zoals het procesrecht, het fiscaal recht en in zaken van internationaal privaatrecht.

¹⁶⁸ Cass. 9 maart 2020, C.19.0077.N, *LRB* 2020 (samenv.), 59.

¹⁶⁹ KB 16 juli 1992 betreffende de bevolkingsregisters en het vreemdelingenregister, *BS* 15 augustus 1992.

¹⁷⁰ Arbeidshof Brussel 12 mei 2016, nr. 2015/AB/921, gepubliceerd op Juportal.

¹⁷¹ Bergen (35e k.) 29 december 2020, *RTDF* 2021, 584.

Zo oordeelde het hof van beroep van Brussel in het kader van een procedure tot verkrijging van een woonstvergoeding bij de vereffening van een huwgemeenschap en nalatenschap dat de procesrechtelijke woonplaats en de burgerlijke woonplaats twee begrippen zijn die duidelijk van elkaar dienen te worden onderscheiden. De inschrijving of de vermeldingen in het bevolkingsregister zijn immers op zichzelf geen volledig of sluitend bewijs van de eigenlijke feitelijke verblijfplaats van een persoon in een bepaalde woning dat een weerslag kan hebben op de woonvergoeding¹⁷².

Het hof van beroep van Gent kwam tot de vaststelling dat uit de wil van de wetgever om het bewijs toe te laten van een feitelijke toestand die in strijd is met het officiële domicilie, mag worden afgeleid dat het begrip samenwonen uit artikel 48 W.Succ. niet geheel samenvalt met het begrip woonplaats uit de artikelen 102 e.v. Oud BW. Daar waar de woonplaats beantwoordt aan de plaats waar men zijn hoofdverblijf wil vestigen, kan de feitelijke verblijfplaats elders zijn, al is het maar dat het om een tijdelijke toestand kan gaan waar slechts concrete, niet zelf gekozen omstandigheden aanleiding toe geven. In het kader van de successierechten heeft de wetgever minstens de feitelijke toestand laten primeren, ook al is die van aard om ook als hoofdverblijf te worden begrepen en was de inschrijving in het bevolkingsregister niet in overeenstemming met de werkelijkheid¹⁷³.

Het Hof van Cassatie oordeelde bij arrest van 24 oktober 2014 dat uit artikel 59 (1) EEX-Verordening volgt dat het gerecht waarvoor de vordering wordt ingesteld op grond van zijn intern recht vaststelt of de onderhoudsgerechtigde woonplaats heeft op het grondgebied van de lidstaat van dat gerecht. Indien een onderhoudsvordering wordt ingesteld voor de Belgische rechter, moet deze artikel 36 Ger.W. toepassen, aangezien dit artikel de vaststelling van de woonplaats in het procesrecht bepaalt¹⁷⁴. Eerder oordeelde het Hof reeds dat de bepaling die de taal regelt waarin de betekening aan de woonplaats gebeurt (art. 4 §1 lid 2 wet 15 juni 1935¹⁷⁵), valt onder de regels van de gerechtelijke organisatie en de burgerlijke rechtspleging. Bijgevolg dient onder het begrip woonplaats in de zin van deze bepaling de gerechtelijke woonplaats te worden verstaan, met name de plaats waar de persoon in de bevolkingsregisters is ingeschreven als “hebbende aldaar zijn hoofdverblijf”¹⁷⁶.

¹⁷² Brussel (1e k.) 18 juni 2013, RW 2014-15, 1544.

¹⁷³ Gent 6 januari 2015, nr. EE/103.716, gepubliceerd op FisconetPlus.

¹⁷⁴ Cass. (1e k.) 24 oktober 2014, RW 2015-16, 536 = RABG 2015, 860; zie ook de toepassing van art. 4 §2 WIPR bij de bepaling van de bevoegdheid van de Belgische recht in het kader van oud art. 77 WIPR (erfopvolging): Brussel (1e k.) 15 oktober 2012, T.Not. 2012, 655.

¹⁷⁵ Wet 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken, BS 22 juni 1935.

¹⁷⁶ Cass. 29 januari 2009, C.08.0046.F.

Bij een procedure in rechte moet bij het verrichten van proceshandelingen, zoals betekeningen en kennisgevingen, noodzakelijk rekening worden gehouden met de woonplaats van de partijen in de zin van artikel 36 Ger.W., dit is de plaats waar zij in het bevolkingsregister zijn ingeschreven als hebbende aldaar hun hoofdverblijf. Deze bepaling kan in de praktijk bij geschillen tussen echtgenoten moeilijkheden met zich meebrengen omdat een van de echtgenoten kort vóór het instellen van de procedure (bv. dringende en voorlopige maatregelen) de echtelijke woning heeft verlaten. De wetgever heeft voor die situatie echter geen uitzondering ingeschreven. Het komt de echtgenoot die de woning verlaat toe om onmiddellijk het nodige te doen voor de aanpassing van zijn woonplaats door aangifte bij de stedelijke of gemeentelijke dienst van het bevolkingsregister, aldus de rechtbank van Gent. Vanuit de griffie is immers enkel een kennisgeving aan de woonplaats van de partijen in de zin van artikel 36 Ger.W. geldig. Het woonplaatsbegrip in de zin van artikel 102 Oud BW geldt niet in het burgerlijk procesrecht. Ook het feit dat een persoon al dan niet effectief verblijft op de plaats waar hij staat ingeschreven in het bevolkingsregister, is vanuit procesrechtelijk oogpunt irrelevant¹⁷⁷.

44. Ook binnen het burgerlijk recht kan het gehanteerde woonplaatsbegrip een invulling kennen die afwijkt van artikel 102 Oud BW. Zo oordeelde de vrederechter van Zomergem dat het voogdijforum in de zin van artikel 390 Oud BW duidelijk onderscheiden moet worden van de woonplaats van de pupil in de zin van artikel 102 Oud BW. Krachtens artikel 108 Oud BW heeft de (destijds) verlengd minderjarige haar burgerrechtelijke woonplaats bij haar voogd. Die domiciliëring is op zich geen reden om het voogdijdossier over te zenden naar het vrederecht van het kanton Zelzate¹⁷⁸.

45. Het woonplaatsbegrip wordt ook gehanteerd in het notarieel recht, onder andere in het kader van de eed afgelegd bij de opmaak van een boedelbeschrijving. Luidens artikel 11 Wet Notarisambt moeten de naam, voornamen, plaats en datum van geboorte en woonplaats van de ondertekenende partijen de notaris bekend zijn of hem worden aangetoond met in de akte te vermelden bewijskrachtige identiteitsbewijzen of hem in de akte worden geattesteerd door twee hem bekende personen die de vereiste hoedanigheid bezitten om instrumentair getuige te zijn. Mocht de woonplaats in de zin van artikel 36 §1 Ger.W. en/of de woonplaats, die blijkt uit de voorzegde identiteitsbewijzen van een van de partijen afwijken van de woonplaats in de zin van artikel 102 Oud BW, dan zal die partij dat bij de eedaflegging spontaan dienen te melden aan de inventariserende

¹⁷⁷ Rb. Gent (4e k.) 12 september 2013, RW 2015-16, 234.

¹⁷⁸ Vred. Zomergem 13 juni 2012, RW 2012-13, 994.